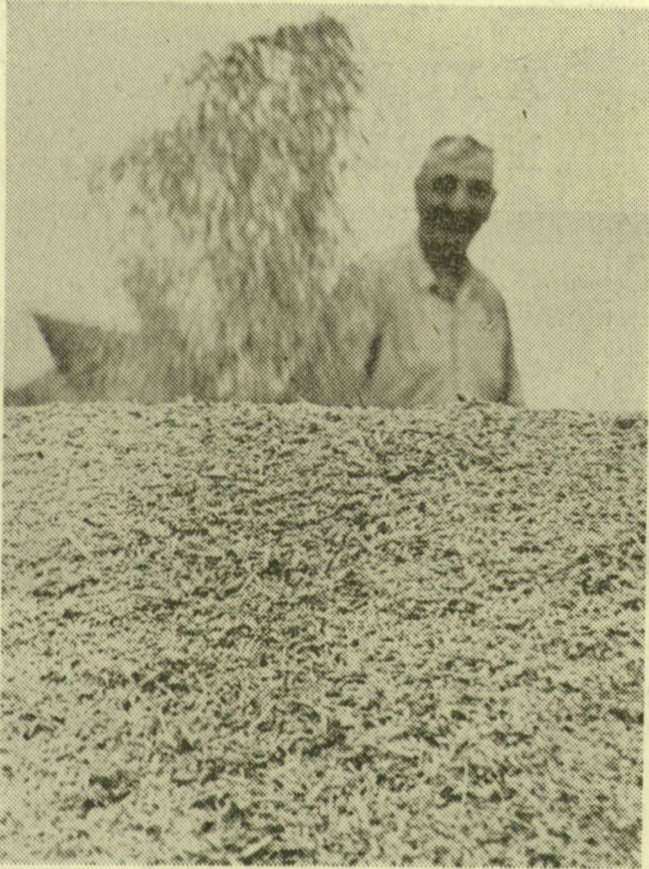

Szerűn

Horváth
Dezső

ÁSATÁS PUSZTASZEREN

A tudós régészek is úgy kezdi a kutatást, hogy ásnak egy árkot vagy erre, vagy arra, hát-ha találnak valamit. A Sövényházának mondott Pusttaszeren szerencséjük lett, mert egy templomot kerestek, és hármát találtak. Van ott akkora keresztelőmedence, hogy itt a megtisztulást nemcsak lelki, de akár testi értelemben is vehették, mert megbuktatták benne az új hit-katonáit becsülettel. Egy részüket aztán, idejük múltával ide temették, de ebben valószínű sokan megelőzték őket, mert annyi itt a sir, alig győzik számolni. Az egyik csontváz úgy vigyorog a hajnalra, hogy eláll tőle a ma élő lélegzete, a másikat meg olyan keményfejű koponyája van, hogy egész boltozatot tartó kőoszlopot ráépíthettek, mégse rogyott össze.

Csakány meg tisztogató kissőp-rűk nélkül elkezdtem én is ásni a magam kis kutatóárkát. Nema földben, hanem hajdanvolt ősök mostani utódainak emlékezetében. Nekem is szerencsém lett, mert hamar észrevettem, hogy itt is megkoccan valami, meg ott is.

— Hogy mikor épült ez a templom? Igen régen lehetett, talán még az első világháború előtt valamikor.

— Bolondot beszél kend! Én most vagyok 77 éves, de mióta tudom, merről kel föl a nap, azóta annak csak a fala van, meg urasági disznóól belőle. Ugyan Kisteleken is épült az alapjából egy ház, nincs húsz esztendeje.

— Az én apám százéves lenne, ha élne, nagyapám meg 48-ban volt Kossuth katonája tizenkét évig, Isten nyugosztalja őt is, ámbar én nem ismertem, de ennek annál is régebben kellett megélni, a török alatt.

— Úgy mondják ezt, hogy Nagy Ször városa volt itt valamikor. Akkor volt az, hogy Kecskeméttől Szegedig lehetett sétálni az utcájában. Rettentő tömegtelen sok ember lakhatott abba, de a török uralkodott benne, el is pusztította. Akkor jött szerencsére a mi honfoglaló Árpád apánk, idesorította a törököt, jól megroppantotta, mert az a domb, amelyiken most a szobor áll, az Árpádhalm, az csupa holttesti domb. Akik eddig ott áskáltak, csak katonákat találtak. Úgy fekszik mind, mint-ha vigyázzba állították volna őket. A nadrág varrásán volt egytől egyig a középső ujjá mind-egyiknek, ahogy a szabály mondta, mikor a föld alá bedugták.

— Ezt meg maga nem jól tud-

ja. Temettek itt el űlve is embereket. Kettőnek a koponyája elő is került, az egyiket az orvos vitte el, a másikat meg valami pesti régiségkereskedő szedte le az árnyékszék tetejéről. Azt oda tették, mert olyan érdekes volt, balról valami bárdal csaphatták meg, látszott rajta.

— Sok koponyát a galamboknak vittek. Azt tartották, ha fejkoponyából iszik a galamb, akkor ott marad jobban, de még idegeneket is hoz magával, azért.

— Itt temették el a hét vezért is, valamennyit. Itt volt mind-egyiknek a feje fája, szép, nem rezdálló vasra vagy inkább rézszínű bronzra főlvésve, mikor született, hány évet élt. Az öregek azt is mondták, hogy a szegény aradi tizenhárom vértanúkat is ide temették el velük együtt. Volt is nagy tiszteletük, amíg valaki el nem lopta őket.

— Hiábavalóságokat is mondanak persze a népek. Amikor az anyási kápolnából szétszörták a grófokat, hallatszott olyan is, hogy azok voltak talán a vezérek. Pedig abból csak annyi az igaz, hogy olyan bádógból volt a koporsó, amelyiket nem fogja a rozsdá. A cigányok elvitték, itatódvődröt meg tepsziket csináltak belőlük. Akár hét vezér volt bennük, akár gróf, itt a majorban azóta cigánytól nem vesznek tepszít. Ki tudna abból almásrétest enni?

— Emlékszem rá, volt a templom falában egy üredék, abba lett volna állítólág valamikor egy gyönyörű Mária-szobor. Régen mise is volt a szobori búcsúban, járkáltak ott a papok, ott ébejgők körülöttük én is, hallom, amikor mondja az egyik a másinak: Ez volt Magyarországon a legelső katolikus Mária-templom. Iparkodunk fölépíteni majd.

Figyeltem a régészek szerencsáját. Ők akkor is különválaszt-hatják a korokat, ha itt-ott látszik, valaki összekeverte előttük a rendet. Az én kutatóárkomban mintha nagyobb összeviesszaság lenne. Pedig a valóságban nincsen. Évekkel ezelőtt Algyón hal-lottam, hogy a Mátyás király, Rákóczi, Kossuth meg a Klapka beleültek egy hintóba, föl is borultak egy árokban a falu alatt. Majdnem egész történelmünk benne ült abban a hintóban. Ezt a történelmet vágtam át én is egyelőre Árpádtól 14-ig Pusttaszeren. Zsugorítva temet az emlékezet.

Sz. Lukács
Imre

A KETTŐBŐL EGY — TÖBB

A Tisza—Maros háromszöge történelmi táj. Egynémelyik kultúrának évszázados hagyománya van, családról családra terjedt a virágok szeretete, a kertészkedés, s cseppet sem meglepő, ha tudjuk, hogy az 1930-as években külön repülők hordták innen Európa nagyvárosaiba a frissen szedett, illatozó virágokat. E tájból kinőtt, megerősödött és gazdálkodó termelőségvetkezeteknek korántsem sikerült úgy átmenteni e kultúrák szeretetét, természetét, egyezőval felvirágoztatását, mint mondjuk a homokj tájban az őszibarack, szőlő termesztését. Hiszen két közös gazdaság, az újszegedi Haladás Termelőszövetkezet és a szőregi Egyetértés Termelőszövetkezet gazdálkodásában csak nyomait fedezhetjük fel ennek. Napjainkra két különböző gazdálkodási móddal, jelentős állomáshoz érkezett el e két kollektíva, ugyan-is egyre inkább érezteti hatását a táj közgazdasági, termelési, társadalmi adottságainak összpontosítása, az egyesülés.

A Haladás Téesz egy időben Szeged legmódosabb gazdaságának számított és jó árfolyama volt mind a hazai, mind a külföldi „piacokon”. De a régi vezetés „eljárta magát”. Megmerevedett termelési struktúrák, kedvezőtlen emberi viszonylatok, a tökeszegénység odáig juttatta a közösséget, hogy generációs változtatással új szakmai apparátus, új vezetőség irányítása vált szükségessé. Hiába azonban minden igyekezet, az örökölt szegénységből csak egy kiút van, ha hallgatva a jobb lehetőségekre, az okos gondolatokra, házasságot kötnek Szőreggel. Ez az év sem kedvezett különösen, a belvíz, a közvetlen és a közvetett károk következtében tízmillió forintos kárkieséssel számoltak. Márpedig a modern gazdálkodáshoz tőke kell. Optimális terület, szellemi tökékoncentráció, megfelelő struktúrák. Mindez együtt található a Tisza—Maros háromszögében. Sajnos ez idáig nem éltek vele a közös gazdaságban.

Tavasszal kölcsönösen segítette egymást az újszegedi Haladás Tsz és a szőregi Egyetértés Tsz. A szőregi határban 260 holdon eltele a vöröshere a víz. Újszegedről két szivattyút kaptak kölcsön, s három hétig éjjel nappal dolgoztak a motorok, húzatták, szivatták a vizet a takarmánynak valóra. A szántáshozvetéshez viszont a szőregiek küldtek öt erőgépet a szegedi határba. Lényegében eddig is csak a töltés választotta el a két „területet”. Naponta 120-an, 150-en járnak át a faluból a Haladás Tsz-be, s ésszerű változtatás után ők is közelebb találhatnak munkahelyet.

A két gazdaság területe, a Haladás miniterület 2 ezer hold, az Egyetértés majdhogy 5 ezer, egy optimális területtel szegálna a versenyképesebb gazdálkodással. Kétezer hold öntözhető, s a már kibontakoztatott termelési szerkezeten sem kellene sokat módosítani, kétszer hasznosulna a pénz, hiszen nem jönne létre párhuzamos beruházások, ugyanakkor gyors ütemben tudnák kibontakoztatni a táj közgazdasági, termelési adottságait. Ahhoz, hogy a tiszta—marosi kertészet hírneve újra fölragyogjon, legalább 20—25 millió forintot beruházással kellene indulni. De a Haladásnál napjainkban gond pár száz ezer forintot beruházás is, hiszen ha csak a gépesítést nézzük, egyáltalán nem megnyugtató a helyzet. Lerombolódtak az erő- és munkagépek, nagyon kellene erre a talajra az SZ—100-as traktor, de egy félmillió forintba kerül. Ugyanakkor a közösség évi amortizációs alapja csak egy-millió forint. Általában a legjobb esztendőben sincs több 400 hold gabonából. Erre két kom-bajnt tartanak, bekerülési ára, az eszközkészítési járulék stb. magas, nem hasznosul jól a gépe-

sítés. A kertészetben a manu-faktúrális gazdálkodás a mérvadó, ez egyben azt is jelenti, hogy magasak az élömunka-ráfordítás költségei, sokszor elérik a 30—31 százalékot. Nem tudják hasznosítani a termálenergiát sem. Kiterjedt a melléküzemi tevékenység, jó üzlethálózat stb., de nagyobb légkörre van szükség a további boldoguláshoz.

Szőregen az Egyetértés Tsz jó rangot vívott ki magának, bár kétségtelen, gazdálkodása kicsit konzervatív, jobban ragaszkodik a hagyományos kultúrákhoz. Jó tapasztalatokkal szolgál a régi egyesülés, amikor a Petőfi, a Rákóczi és az Aranykalász Tsz tartott esküvőt és létrehozta az Egyesülés Tsz-t, ahol valóban emberi körülmények között dolgozhattak a falubeliek és nem bánták meg, mert magasabb színvonalú életmódot teremtettek önmaguknak. Fele gonddal él most a parasztság, mint az átszervezés kezdetekor. De aki most lemarad, az talán később nem tud lépést tartani az irrammal. Így vélekednek a szőregiek.

MUNKATERMELEKENYSÉG A TÉESZEK BEN

A statisztikai hivatal legutóbbi jelentése elmondja, hogy az átlagosnál gyorsabb volt a termelési növekedés Szeged és Csongrád megye téeseiben. A téeszek eszközellátottsága 1961 óta megháromszorozódott; a foglalkoztatottak száma viszont csak 12—13 százalékkal nőtt, a halmozott termelési érték ugyanakkor kétszeresére emelkedett. Mindezek együttes hatására a munkatermelékenység mutatója, az egy foglalkoztatottra jutó termelési indexe 70—75 százalékkal nőtt 1961-he képest. Kiténik az is a jelentésből, hogy a mezőgazdasági termelés növekedésének háromnegyede a termelési növekedéséből származik. Tavaly egy termelőszövetkezet dolgozó csaknem 56 ezer forintot halmozott, illetve több mint 40 ezer forint halmozatlan termelési értéket állított elő a közös birtokokon.

Kissé kedvezőtlenebb a termelési növekedés alakulása a ledolgozott munkanapra számítva. Az elmúlt tíz évben megközelítően egynegyedével több munkanapot használtak fel a közös termelésben — egytizedével nőtt az egy főre jutó ledolgozott munkanapok száma is — az egy munkanapra jutó termelési érték így csupán 55—60 százalékos növekedést mutat. 1969-ben 301 forint volt az egy ledolgozott munkanapra jutó halmozott termelési érték, ami alig 61 százaléka az állami gazdasági színvonalnak. Mindkét módon számított termelési mutató megközelítően azonos az országos átlaggal, a legjobb megyékhez (Komárom, Fejér) képest azonban 25—30 százalékkal rosszabb.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek sajátos munkaerőhelyezete nagymértékben befolyásolja a termelési növekedés alakulását. Erdemes a jelentésből közelebből is megnézni, hogyan foglalkoztatják a falusi embereket a téeszek. A termelőszövetkezetek családotokban jelenleg mintegy 60—62 ezer főnyi munkaképes korú tag és családtag él, s ebből 45 ezren rendszeresen részt vesznek a közös gazdaságok munkáiban. Csúpan megjegyzésképp, hogy ezenkívül mintegy 13 ezer embert mint kívülállót is foglalkoztatnak állandó, illetve időszakos alkalmazottként. A családi munkaerő az éves munkaidő alapjának alig 50—55 százalékát dolgozza csak le a községben. Ez az arány még a mezőgazdasági munkák igényjellegét figyelembe véve is nagyon alacsony.

A termelőszövetkezeti családokban rendelkezésre álló munkaerő egynegyede egyáltalán

— Előbb-utóbb az a vége, hogy ebben az egységben tájban egy nagyobb szövetkezetet hozunk létre, ami életképesebb, a további boldogulás alapja. Igaz, hogy 24 óra alatt semmit sem lehet megteremteni, de csendesen balaghatunk. Nekünk jó tapasztalataink vannak arra, hogy minél kisebb egy téesz, annál gyengébb a megélhetés. Hosszútávon pedig menthetetlenül lemarad. Ezért gondolunk arra, hogy „összekötjük a batyut” a Haladással — mondja Boldog Gyula, a szőregi Egyetértés Tsz elnöke.

Most ismét nagy lehetőség kínálkozik e tájban. Összefogással, megértéssel, Szeged legjobb szövetkezetét alapozhatják meg, olyan közös gazdaságot, amely felhasználva az optimális adottságokat, kezdve az exportjogtól, az intenzívebb kertészet-től, a hagyományos kultúrák magasabb fokú termesztéséig, a megyei gazdálkodásban példát mutatva, országos elsőként csillogtathatja magát. Mindez azonban még csak lehetőség, de sürgető, szükségszerű lehetőség. Bűnt követ el, aki nem ismeri fel. Volt már arra példa, hogy az ilyen házasságból mintautézem született, elég megemlíteni a szentesi Termál Tsz-t. Márpedig a Tisza—Maros háromszögében, a szegedi tájban sokkal nagyobb adottságokkal, előnyösebb lehetőségekkel rendelkeznek az üzemek.

nem vesz részt a közös munkákban, s a dolgozók is alig 200 napot teljesítenek évente. A fennmaradó mintegy 7—8 millió munkanapi idő hasznosítására — a jelenlegi termelési szerkezet és színvonal mellett — a háztájiban nincs lehetőség. Az országos-nál intenzívebb háztáji termelés csupán a tartalék munkaidő 60—70 százalékát köti le. A nem dolgozó, főleg női munkaerő-törék munkanapjait csak a háztáji gazdaságok fejlesztésével lehetne hasznosítani.

A közös és háztáji gazdaságokban együttesen előállított termelési értékből egy aktív keresőre átlag 60—65 ezer forint jut évente, melynek több mint kétharmada a községből származik. A termelési mutatók alakulása rendkívül nagy a területi és a gazdaságonkénti differenciáltság is. Az egy foglalkoztatottra jutó halmozott termelési érték tavaly 14—128 ezer forint között, az egy munkanapra jutó pedig 84—619 forint között szóródott a közös gazdaságokban. A termelési növekedés általában a termelési színvonalnak megfelelően alakul, amit viszont a természeti és közgazdasági adottságok, elsődlegesen a föld minősége, határoztak meg.

A szegedi járás közös gazdaságaiban nem egészen 38 ezer, a Szentos városokban ugyanakkor több mint 85 ezer forint volt tavaly az egy foglalkoztatottra jutó halmozott termelési érték. A legmagasabb termelési színvonalú 30 közös gazdaságban a leggyengébbekhez képest két és félszeres a termelés és csaknem ötszörös a felhalmozás színvonala. Megyénkben az egy munkanapra jutó hozamérték az alacsony színvonalú gépesítettség és a kedvezőtlen termelői árak ellenére az állattenyésztésben 15—20 százalékkal magasabb, mint a növénytermelésben. Ez a tendencia fordítottja az országos átlagnak. A növénytermelésben belül azonban a csaknem 100 százalékosan gépesített és viszonylag magas színvonalú búzatermelésben érik el a legmagasabb termelési növekedést: egy munkanapra több mint ezer forint termelési érték jut.

Az intenzívebb ágazatokban lényegesen alacsonyabb a munka termelési növekedése: a kukorica-termelésben 300, a zöldség- és gyümölcstermesztésben 150—500 forint termelési érték jut egy ledolgozott munkanapra. A sertéshizlalás termelési mutatója közel azonos a búzáéval, a marhahizlalásban viszont még a felét sem éri el.